

ALLA VI SVENSKAR

ALLA VI SVENSKAR

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK

FATABUREN 1996

FATABUREN 1996

ISBN 91 7108 392 8

ISSN 0348 971 X

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktörer Åke Daun & Barbro Klein

Bildredaktör Kerstin Söderman

Layout Börje Reinhold

Omslagsbilden föreställer elever i Katarina skola, Stockholm.

Foto Ann Eriksson, MIRA.

Teknisk redaktör Berit Nordin

Bildmaterialet tillhör Nordiska museet om inte annat anges. I de fall fotografens namn inte uppges är denna okänd.

Tryckt hos MediaPrint, Uddevalla AB, 1996

MOT ETT RÄTTVIST MÅNGKULTURELLT SAMHÄLLE

Nalin Baksi

Jag har bott i Tensta sedan jag var 13 år. Tensta är ett område som ständigt beskrivs som ett exempel på det mångkulturella Sverige. Men Tensta används också som skräckexempel för hur Sverige skulle kunna se ut om det släpptes in fler invandrare i landet.

I Tensta bor människor från många olika kulturer och självklart finns det spänningar mellan olika grupper. Men vi klarar av att bo tillsammans och det som är speciellt med barn som växer upp i Tensta är att vi är toleranta från grunden. Det kan hända att människor tycker att vi som bor i Tensta är så speciella att det är ingenting som man kan ta som mönster för samhället i stort, men vi tycker att de som bor i enhetliga samhällen också är speciella på sitt sätt. Om man växer upp i ett samhälle där alla ser likadana ut och har samma regler för hur man uppträder, tror man på ett löjligt sätt att detta är normen för mänskligheten. Alla som gör annorlunda gör alltså fel. Även om jag verkligen tycker om att bo i Tensta ser jag tyvärr många saker som inte fungerar bra.

I debatten om ungdomsbrottsligheten framkommer det att invandrarungdomarna står för en större del av brotten än man kunde vänta sig – om man ser till hur stor del av den unga generationen som har invandrarbakgrund. Alla blir vi skrämde av sådana rapporter och får bekräftat vad många länge sagt, nämligen att det är farligt att släppa in stora grupper av främlingar i Sverige. Brottslighet är bara ett tecken på att man känner sig utanför samhället.

Ett land fungerar inte bara därför att vi inte blir störda av andra medborgare. Det finns många saker som måste ordnas gemensamt

och man kan inte säga att landet fungerar förrän alla invånare tar lika stort ansvar för dessa saker och känner att de får lika mycket ut av det gemensamma som alla andra.

Alla ungdomar kritiserar samhället. Men när man i diskussioner kommer så långt att man frågar om det är möjligt att förändra något får man alltför ofta som svar från invandrarungdomar att det är inte deras uppgift eftersom det inte är deras land. Egentligen säger dessa ungdomar samma sak som de som begår brott. De hörs inte lika väl men budskapet, att de inte känner sig tillhöra vårt samhälle, är mycket klarare formulerat. Dessa ungdomar tillhör sina föräldrars kultur men de är inte uppväxta i samma land som föräldrarna. Man kan aldrig helt tillhöra ett land som man inte bor i, i själ och hjärta. Om man inte betraktar sig som medlem i det nya samhället blir man alltså utan hemland. I många familjer är det föräldrarna som inte accepterar att de bor i det nya landet. Eftersom människor nödvändigt måste ha någon grupp att identifiera sig med, sluter sig föräldrarna samman med landsmän som också har mycket lite kontakt med det svenska samhället. Barnen är ofta exemplariska ungdomar i en sådan gemenskap. Men till skillnad från sina föräldrar tvingas de ha täta kontakter med vårt samhälle, ett samhälle där föräldrarnas normer inte längre gäller. Uppfostran går ut på att barnen när de blir vuxna i stort ska acceptera de i samhället rådande normerna. Skolan kan förstärka den processen, men det är föräldrarnas samhälle som barnen växer in i. Om det inte är uppenbart att det är samma normer som gäller i hemmet och i samhället utanför, så blir samhällets normer någonting barnen kan bortse ifrån om de vill.

I skollagen stadgas det att "alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet."

I dag får de flesta svenska barn i skollagens mening en skolutbildning som trots alla nedskärningar ger dem en god start i livet och bra möjligheter att klara sig i det svenska samhället. I skolan bekräftas de normer och regler man har med sig hemifrån, för de flesta barn finns inga språkliga eller kulturella skillnader som orsakar problem. Skolan ger barnen en utbildning som behövs för ett framtida arbete, en svensk person blir bedömd efter sina kvalifikationer av arbetsgivaren, här finns inte heller några språk-

Nalin Baksi. Foto Britt-Inger Hallongren.

liga eller kulturella skillnader. Om vi däremot tittar på hur det ser ut i de invandrantäta områdena i storstäderna så blir bilden en annan. Här har inte barnen med annat hemspråk än svenska fått en utbildning som ger dem samma möjligheter som kompisarna med svenska som hemspråk. Dåliga kunskaper i svenska är en bidragande orsak till att många av dessa barn och ungdomar hamnar på sidan om det svenska samhället. Problemen börjar redan på dagis. Här ute i Tensta finns det över 50 språkgrupper representerade på barnstugorna.

Personalen har i många fall bristande kunskaper i svenska. Om ett barn talar enbart sitt hemspråk med föräldrar och syskon, med kompisarna och även med personalen på dagis uppstår snart problem med det svenska språket. I skolan fortsätter problemen. I många klasser i skolorna i Tensta är det ett fåtal elever som har svenska som hemspråk. Det finns inom många invandrargrupper en föreställning om att skolan bär hela ansvaret för barnets

*Kvarnbyskolan, Rinkeby,
Stockholm. Foto Ann
Eriksson, MIRA.*

språkräning. Dålig kommunikation mellan dagis, skola och föräldrar gör att problemen många gånger förvärras. Problemen med att lära sig det svenska språket ordentligt genomsyrar hela vardagen i Tensta.

Under min tid i gymnasiet hängde jag ihop med en grekisk tjej som gick i en så kallad introduktionsklass för invandrare, trots att hon hade bott i Sverige i 14 år. Hon hade gått i grekiska klasser mellan årskurs ett och sex och hon behärskade inte svenska språket tillräckligt bra, när hon skulle börja högstadiet. Hon fick gå i en förberedelseklass och det var aldrig någon som förväntade sig att hon skulle börja i den svenska klassen. Efter introduktionskursen vågade hon aldrig börja på en gymnasielinje, utan hoppade av skolan. Jag tycker inte att den här tjejen har fått "lika tillgång till utbildning" som de flesta andra barn och ungdomar i det svenska samhället.

De flesta invandrarbarn och ungdomar i Tensta har aldrig haft en svensk kompis. Det är inte naturligt att umgås med människor

som talar svenska, eftersom man träffar så få. I många fall är de enda svenskar man stöter på myndighetspersoner i någon form, lärare, kuratorer och poliser. Det uppstår inte något behov eller önskan att anpassa sig till ett svenskt samhälle vars infödda man inte känner, ja vars språk man knappt eller inte alls behärskar. Få har besökt ett vanligt svenskt hem. Det är svårt att lära sig svenska om man inte umgås med svenskar. Härigenom ökar också utanförskapet och maktlösheten. För en del ungdomar tar den sig konkret uttryck i våld och kriminalitet. Språkproblemen är även en del av den tilltagande rasismen och främlingsfientligheten.

Man måste ta språkproblemen på allvar. De människor som kommer till Sverige, kommer från svåra förhållanden, för att försöka bygga sig en ny tillvaro i Sverige. Infödda svenskar ser oftast två saker när de möter en invandrare; kan inte svenska och har en annan kultur. Det förstnämnda är ett problem som man faktiskt kan göra något åt. Att människor har olika kulturer tycker jag är positivt, men kunskaperna om andras kultur måste öka.

Språket kan vara en brygga mellan människor från olika kulturer som ökar förståelsen och respekten mellan individerna. Men bristande språkkunskaper kan bli den barriär som döljer det viktiga, människan och hennes personliga egenskaper, karaktär, intressen, åsikter och bakgrund.

De invandrare som kom till Sverige på 1960- och 70-talen var hela tiden inställda på att återvända till sina hemländer. Därför tyckte de att det inte var så viktigt att lära sig svenska. Men tiden har visat att det inte var så lätt att lämna Sverige, eftersom deras barn har växt upp här och inte vill återvända till sina hemländer.

På 1970-talet hade myndigheterna för avsikt att förhindra att invandrarna skulle hamna utanför samhället, och bli en ny underklass. Därför gavs det många civila rättigheter åt invandrarna, såsom rätten att rösta i kommunalval. De beslutsfattande ville att invandrarna skulle ha ett lika bra liv som svenskarna. De försågs med tolk närhelst det behövdes, som t.ex. när de gick till doktorn eller vid besök hos olika myndigheter. Radio- och TV-program sändes på invandrarspråk och det gavs generösa ekonomiska bidrag till de etniska grupperna. Det är ingen idé att lära sig svenska när allting är tillgängligt på det egna språket, och i stället för att få svenskar och invandrare från olika nationaliteter att mötas, förblev de separerade i sina skilda organisationer.

De som försvarar invandrare hävdar att människor med olika

*Nalin Baksi (s) i riksdagen.
Foto Britt-Inger Hallongren.*

kulturer berikar samhället. Sanningen är den att invandrarna bor i ett område och har för litet kontakt med svenskar och även folk av andra nationaliteter. I områden där folk inte talar samma språk kan missförstånd lätt uppstå. Om barnen t.ex. bråkar i skolan och föräldrarna inte förstår varandra, så kan de inte heller lösa problemen.

Jag är rädd för att situationen kommer att förvärras. På grund av den tekniska utvecklingen är det möjligt för familjerna att få in utländska kabelstationer. Det betyder att de kan följa nyheterna på sitt eget språk, vilket gör att motiveringen att lära sig svenska blir mindre. Inte nog med det, familjen följer endast nyheter om händelser som utspelas i deras eget hemland och intresset för vad som händer här i Sverige minskar.

Invandraroorganisationerna borde i det fallet upplysa sina landsmän om hur viktigt det är att engagera sig i det svenska samhället. De måste få föräldrarna att förstå att om deras barn ska klara sig

Presskonferens med Yvonne Ruwaida (mp) och Marita Ulvskog (s). Foto Ola Torkelsson/Pressens Bild.

i skolan behöver de kanske se på de svenska nyheterna och bli medvetna om vad som händer i Sverige. Med ökade kunskaper i svenska skulle också invandrarnas möjligheter att delta i det svenska samhället förbättras. Det verkliga problemet är att en stor grupp i Sverige är totalt avskärmad från samhällslivet. Människorna saknar alla möjligheter att via demokratiska medel påverka sin tillvaro, vilket teoretiskt sett är en självklar rättighet för alla invånare i detta land. Det är inte som många tror, en generationsfråga. I det stora samhället Sverige finns det i dag små fungerande samhällen bestående av människor av samma nationalitet. Om vi accepterar detta kan de bestå i generation efter generation. Därför är det så viktigt att ha invandrare i de beslutande församlingarna som förebilder för att bryta segregationen. Vi som står stadigt med en fot i vår egen och en fot i den svenska kulturen måste visa invandrarungdomarna och deras föräldrar hur det är möjligt att leva i två kulturer samtidigt.

Man kan inte delta i politiken om man inte kan tala det svenska språket. Det medför att man inte har möjlighet att påverka i samhället, vilket gör att man känner sig maktlös, utnyttjad och utanför. Det är en fara för demokratin när en del av invånarna i samhället känner att de inte hör dit. Människor behöver alltid känna samhörighet med en grupp. Vem vet vad folk kan ställa till med när de söker en identitet? Vem vet vilka ledare de följer?

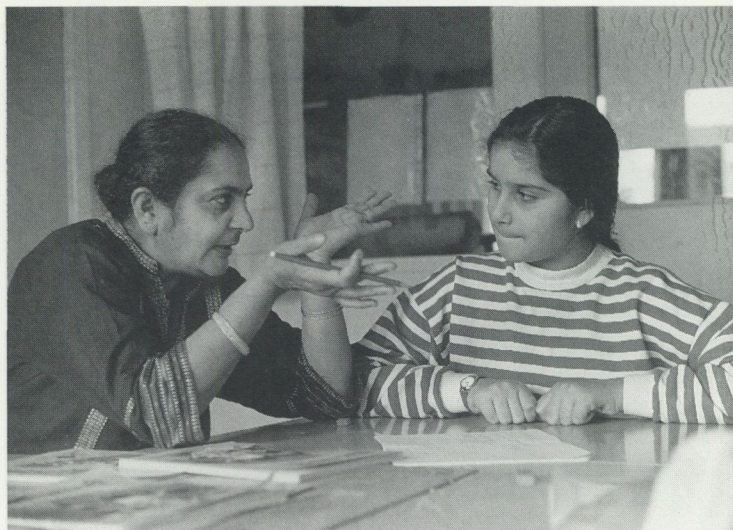
Jag föreslår inte att folk borde glömma sitt modersmål och börja tala svenska inom familjen. Tvärtom visar statistiken att för att lära sig ett annat språk, bör man kunna tala sitt eget språk flytande. Även om jag talar svenska, kan svenskan aldrig ersätta kurdiskan. Mina drömmar, tankar och känslor är t.ex. på kurdiska, vilket språk jag än talar.

Enligt många forskare och andra sakkunniga är ett väl utvecklat modersmål också den bästa grunden för att lära sig ett andra språk. Det andra språket lärs in via modersmålet genom att barnet

*Ungdomsriksdag 1994. Foto
Fredrik Funck/Pressens Bild.*

Hemspråksundervisning i hindi. Kvarnbyskolan, Rinkeby, Stockholm. Foto Ann Eriksson, MIRA.

översätter från det första språket till det andra. Om barnets kunskaper i sitt modersmål är bristfälliga har det inget att över-sätta ifrån. Ett dåligt utvecklat modersmål ger därför även ett ofullständigt andra språk, barnet blir dubbelt halvspråkigt. Detta ledde till att man startade enspråksklasser, som innebar att man läste alla ämnen på sitt eget modersmål. Svenska läste man endast några timmar i veckan, vilket resulterade i bristande kunskaper i svenska när eleverna skulle börja i gymnasiet. När man beslöt att avskaffa dessa enspråksklasser, blev många invandrarorganisatio-ner arga, speciellt de finska. De tyckte att svenska politiker tog ifrån dem deras rättigheter.

Jag anser att invandrarorganisationerna inte tar språkproblemen på allvar. Dessa organisationer vill inte att deras landsmän ska engagera sig i det svenska samhället, eftersom deras makt över den egna folkgruppen försvagas.

Fortfarande får invandrarbarn undervisning på sitt hemspråk vid sidan av andra ämnen i skolan. Detta är en viktig möjlighet som de i framtiden kan ha stor nytta av i arbetslivet. Det kan också bli en stor tillgång för samhället om många talar ytterligare ett språk lika flytande som svenska. Men det kan bara ske om barnen får chansen att lära sig perfekt svenska, vilket de inte kan göra i områden med endast 10 % svenskar. De som inte talar bra svenska klarar oftast inte av högskolestudier.

Alltså, om vi verkligen har för avsikt att integrera etniska minoriteter i gemenskapen, måste vi föra en bestämd politik mot segregation. Länder som består av människor från många olika kulturer, försöker se till att föra en så kallad "rätt invandringspolitik". Dessa länder har svårt att välja mellan assimilation-integration eller segregationspolitik. Jag vill jämföra två mångkulturella länder och deras invandringspolitik med Sveriges. Det ena landet är USA och det andra är Turkiet.

USA är de facto ett segregerat land, det vill säga skilda befolkningsgrupper söker sig till skilda bostadsområden eller skolor, eller tvingas att göra det. Människor med olika hudfärg lever ofta åtskilda utan att känna till hur andra har det. Det USA vi ser på TV och bio är nästan alltid den vita medelklassens USA. Även om en film eller ett TV-program handlar om livet i ett fattigt storstadsområde är manuskriptet för det mesta skrivet av någon ur medelklassen, utan större erfarenhet av det liv man vill skildra. De bilder vi ser från "det andra USA" är oftast filtrerade, rekonstruerade och ibland romantiserade. Verkligheten ser ofta annorlunda ut. Arbetslöshetssiffrorna i Los Angeles fattiga delar, där befolkningen är färgad, är dubbelt så höga som i resten av staden. 150 000 av männen från de fattigaste stadsdelarna tillhör något gäng, där de söker en trygghet och tillhörighet, som de inte får hemma. Många säljer droger för att tjäna pengar. Under de senaste tio åren har gängmedlemmar i Los Angeles begått nästan 5 000 mord. Gängen försvarar sina medlemmar och sitt territorium med vapen som tillverkats för att användas i "riktigt" krig.

Trots motsättningar och blodiga utbrott håller det mångkulturella USA samman. Det beror på att det i USA lever både likhets- och olikhetstankar. Landet har en övergripande lagstiftning oavsett etnisk tillhörighet. Bland USA:s svarta finns en intensiv diskussion om hur de ska förhålla sig som diskriminerad minoritet. Medborgarrättsrörelsen har vårdat det integrationistiska arvet från Martin Luther King, en idé som King formulerade i den berömda visionen om "a color blind society". Men i dag ifrågasätts integrationstanken återigen. 1960-talets Malcolm X med flera menade att integrering är samma sak som kulturell utplåning under den vita rasens dominans. Detta är en diskussion som ständigt förts under 1800- och 1900-talen i USA. De två polerna finns också inbyggda i det amerikanska samhället där likhets- och olikhetsprinciperna fungerar parallellt. Diskussionen är: integration eller segregation.

Mitt andra exempel på ett mångkulturellt land är Turkiet, som jag anser vara ett dåligt föredöme för hur ett mångkulturellt samhälle ska se ut. Turkiet består av 60 miljoner invånare. Av dessa har flertalet olika etniska grupper behållit sina egna kulturer. Sedan bildandet av nationalstaten Turkiet, 1923, pågår ett ständigt försök att assimilera de olika folkslagen till att bli turkar och till att glömma sin egen kultur och sitt eget språk.

Förutom assimileringsförsök har man deporterat t.ex. kurder, greker och armenier från sina urgamla boplatser och uppmunttrat turkar att flytta dit. Sedan 1984 har över 4 miljoner kurder tvingats lämna sina hem och bor just nu i de turkiska städerna. Man har gått så långt att man förnekat kurdernas existens i Turkiet och i stället kallat dem för "bergsturkar". Detta gjorde man för att hålla dem utbildade och okunniga samt omedvetna om sin nationalfråga och man nedvärderade allt som är kännetecknande för kurderna. Det kurdiska språket är fortfarande officiellt förbjudet i Turkiet. Kurder tillåts inte ha egna tidningar, böcker, TV- och radiosändningar. De kurder som talar eller skriver på kurdiska döms till fängelsestraff.

I tidningen Creol skriver Mauricio Riojas:

"Assimileringspolitikens grundfel är att inte begripa att ingen kan integreras mot sin vilja, mot sin identitet, mot sin värdighet, mot sig själv. Integrera är att respektera, bejaka vem den andra är, låta den som är annorlunda berika helheten genom att tillföra något eget, något nytt. Kränkta individer eller minoriteter kan sällan assimileras eller integreras. De bjuder i stället motstånd!"

Turkiet är mycket hårt, för att inte säga rentav våldsamt, mot sina invånare. Landets assimilationspolitik är inte att rekommendera. Det finns inte heller något annat land som har lyckats skapa ett rättvist och socialt välfungerande mångkulturellt samhälle. Men det betyder inte att vi i Sverige ska ge upp vår strävan i denna riktning. När man flyttar till ett annat land måste man acceptera de regler som finns i det samhället.

Samexistensen mellan kulturer förutsätter en gemensam grund. Det betyder exempelvis att det måste vara en skyldighet att lära sig svenska. Inte bara för den i familjen som har arbete och kontakter utanför hemmet, utan kanske framför allt för den som stannar hemma. I praktiken handlar det förstås om kvinnan. Svenska är också det mångkulturella Sveriges språk. Därför måste man tala det om man ska bli en del av det svenska samhället. Det kan inte

Tensta. Foto Britt-Inger Hallongren.

bara vara en rättighet, det måste också vara en skyldighet. Det betyder också att det svenska samhället måste få ställa upp ramarna för individens rättigheter. I klartext finns det ingen anledning att ge dispenser för familjer som vill gifta bort sina döttrar tidigt. Här beslutar man själv vem man vill dela sitt liv med, och när. Då måste man vara vuxen innan det beslutet fattas. Också våld i familjen ska bedömas efter svenska rättsnormer. Misshandel av kvinnor eller barn är inte en fråga om olika kulturers syn. Det är en fråga om människovärdet. Men i den här adaptationsprocessen finns en gräns för hur mycket jag kan ge upp av det som är mitt. Jag kan inte utplåna så mycket att jag tappar självkänslan.

För några år sedan köpte mina föräldrar ett hus i Tensta. En dag mitt i sommaren kom vår granne in till vår gård i sin röda bikini och frågade om min mamma ville dricka eftermiddagskaffe med henne. Där stod min mamma i sina muslimskt långa kläder och sin sjal. Hon höll på att laga mat åt min pappa. Jag undrade vad

mamma skulle säga om det. I Kurdistan skulle min morbror slagit till kvinnan eftersom hon förolämpat oss genom att komma i bikini. Men mamma ställde bara maten åt sidan och sade "pappa får faktiskt vänta, man kan ju inte säga nej till sina grannar". Sedan gick hon över till grannen. Jag blev så nyfiken på vad de skulle ha gemensamt att jag gjorde mig ett ärende in till dem efter ett litet tag. De satt och diskuterade hur ett eventuellt EG-medlemskap skulle påverka kvinnor i Sverige. Min mamma som är politiskt medveten och aktiv i kurdiska kvinnoföreningen, tyckte att "EG är en riktig kvinnofälla".

Denna episod visar att det faktiskt finns mer som förenar människorna än kläderna. Mamma behärskar svenska språket, annars hade det inte hjälpt ens om hon varit modernt klädd. Det var fantastiskt att se dem tillsammans. Det är ett sådant samhälle jag vill arbeta för.

Vi kommer inte år främlingsfientligheten genom att glömma skillnaderna mellan olika folkgrupper. Ju mer man lär känna varandra och ju mer man accepterar att det finns skillnader desto mer ser man det som är lika. Vi som tror på ett mångkulturellt Sverige, som både är välintegrerat och generöst mot olika grupper, måste kämpa hårt för att skapa ett samhälle där man respekterar varandra oavsett om man är kristen eller muslim, svensk eller kurd, homosexuell eller handikappad och oavsett hur man är klädd.

Antirasistdemonstration i Fittja. Foto Ingrid Ramberg.